

BÁO CHÍ CÁCH MẠNG TRONG NHỮNG NĂM CHỐNG CHIẾN TRANH PHÁ HOẠI Ở MIỀN BẮC (1965-1968)

TS TRỊNH THỊ HỒNG HẠNH*

Bước vào năm 1965, cách mạng Việt Nam phải đối mặt với những khó khăn, thử thách vô cùng khắc nghiệt. Đế quốc Mỹ thi hành chiến lược “chiến tranh cục bộ”, đưa quân viễn chinh Mỹ vào tham chiến trên quy mô lớn ở miền Nam, đẩy mạnh chiến tranh phá hoại bằng hải quân và không quân đối với miền Bắc.

Phát huy những kinh nghiệm đấu tranh và lãnh đạo công tác báo chí, Đảng ta đã hướng báo chí phục vụ nhiệm vụ tuyên truyền, vận động toàn dân hăng hái tham gia sản xuất và chiến đấu, kiên quyết đánh bại cuộc chiến tranh phá hoại để bảo vệ vững chắc miền Bắc XHCN, động viên sức người, sức của ở mức cao nhất để chi viện cho cuộc chiến tranh giải phóng miền Nam.

Trước yêu cầu, nhiệm vụ trong tình hình mới, Trung ương Đảng đã ban hành nhiều chỉ thị, nghị quyết lãnh đạo công tác tư tưởng, báo

Phóng viên đang hoạt động nghiệp vụ tại căn cứ hòa lực Tân Lâm (Bắc Quảng Trị, 3-1972)

chí. Ngày 2-4-1965, Ban Bí thư ra Chỉ thị số 94-CT/TW *Về công tác tư tưởng trong tình hình trước mắt*, nêu rõ nhiệm vụ: Làm cho toàn Đảng, toàn quân, toàn dân ta trong mọi tình thế đều tin tưởng vững chắc vào đường lối, chủ trương đối nội, đối ngoại; có ý chí quyết chiến, quyết thắng để quốc Mỹ xâm lược; ra sức làm tốt nhất mọi công tác trong sản xuất và trong chiến đấu..., phát huy cao độ vai trò của cán bộ, đảng viên và các lực lượng nòng cốt trong quần chúng, tăng cường sự nhất trí trong Đảng, sự đoàn kết trong các

* Học viện CT-HC Quốc gia Hồ Chí Minh

tầng lớp nhân dân, và sự gắn bó giữa quân và dân, tạo ra một cao trào cách mạng sôi nổi và liên tục trong sản xuất và chiến đấu.

Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ: Báo chí của ta phải phục vụ nhân dân lao động, phục vụ chủ nghĩa xã hội, phục vụ cho đấu tranh thực hiện thống nhất nước nhà, cho hoà bình thế giới. Do vậy, “Đối với những người viết báo chúng ta, cây bút là vũ khí sắc bén, bài báo là tờ lịch cách mạng”¹. Tinh chiến đấu không chỉ nhằm tiến công vào kẻ thù của cách mạng, mà còn biểu dương những tấm gương tiêu biểu trong chiến đấu và lao động đề cổ vũ tinh thần hăng hái tham gia cách mạng.

Ban Bí thư yêu cầu công tác tư tưởng phải *kết hợp chặt chẽ ba mặt*: “tuyên truyền giáo dục về tình hình, nhiệm vụ và đường lối chủ trương của Đảng trong hoàn cảnh mới; nâng cao trình độ hiểu biết về quản lý kinh tế và kỹ thuật; về chiến tranh nhân dân và quốc phòng toàn dân; bồi dưỡng phong cách và đạo đức cách mạng của giai cấp vô sản”².

Quán triệt sâu sắc sự chỉ đạo của Trung ương Đảng, *Báo chí cách mạng ở miền Bắc những năm 1965-1968, tiếp tục phát triển cả về số lượng và chất lượng, tạo ra một diện mạo mới*.

Về cơ cấu, hệ thống báo chí từ trung ương đến địa phương tiếp tục phát triển. Từ tháng 12-1965, *Tổng cục Thông tin* và hệ thống thông tin các cấp ra đời, được xác định là một mặt trận quan trọng trong công tác tư tưởng của Đảng. Hệ thống phân xã của *Việt Nam Thông tấn xã* và đội ngũ phóng viên thường trú của các tờ báo trung ương trên tuyến lửa được hình thành, bảo đảm cho hoạt động thông tin đại chúng kịp thời và thông suốt. Ở

các Khu và Quân khu, một số tờ báo được xuất bản phục vụ trực tiếp cho lực lượng vũ trang của địa phương. Ở các địa phương, đến năm 1965, 25 tỉnh, thành đã xuất bản báo. Một số tờ báo mới được thành lập hoặc được hợp nhất. Báo, tạp chí chuyên ngành phát triển nhanh. Một số tạp chí nghiên cứu chuyên ngành ra đời. Báo của các tổ chức xã hội, quần chúng ra đời tạo diện mạo mới trong làng báo chí cách mạng.

Về số lượng phát hành, các báo trung ương có số lượng phát hành từ gần 2 vạn đến hơn 10 vạn bản là: Báo *Nhân Dân*, Tạp chí *Học tập*, Báo *Quân đội nhân dân*, Tạp chí *Tuyên huấn*, Báo *Khoa học thường thức*, Báo *Văn nghệ*,... Các báo của địa phương có số lượng phát hành khoảng từ 3.400 tờ/kỳ (Hoà Bình) đến tới 16.000 tờ/kỳ (Thanh Hoá).

Trong những năm 1965-1968, hầu hết các báo đều tăng thêm trang, số lượng phát hành: từ 64,5 triệu tờ (năm 1965) lên 105,5 triệu tờ (năm 1967). Các loại hình báo chí cũng xuất hiện ngày càng phong phú: tuần báo, nguyệt san, bán nguyệt san,...

Cùng với báo in, hệ thống truyền thanh tăng từ 721 lên 919 hệ thống, loa phát thanh từ 214 lên 265 cái, chiều dài đường truyền dẫn từ 13.278 km lên 17.128 km, máy thu thanh từ 137 lên 210 cái³. *Đài Tiếng nói Việt Nam* (thành lập năm 1945) phát từ 13 đến 15 giờ mỗi ngày trên 5 hệ thống, phục vụ nhân dân và phát ra nước ngoài với 11 ngôn ngữ trên thế giới. *Việt Nam Thông tấn xã* mỗi ngày phát hơn 10 loại tin, tài liệu đối nội, đối ngoại bằng 6 thứ tiếng trên thế giới; lập được các phân xã tại các tỉnh thành trong nước và hàng

chục phân xã ở nước ngoài⁴. Mạng lưới truyền thanh ở các địa phương, cơ sở hình thành và có bước phát triển mạnh mẽ, góp phần phổ biến kịp thời, sâu rộng chủ trương, đường lối, chỉ đạo của Đảng và Nhà nước ta. Ở các thành phố, thị xã, các cơ sở kinh tế, một số tỉnh, mạng lưới truyền thanh đã xuống tới tận cơ sở, với hệ thống loa công cộng ngày càng nhiều. Ở một số tỉnh, mạng lưới truyền thanh đã toả xuống tới xã. Hàng triệu người thường xuyên được nghe đài, nghe chương trình phát thanh địa phương. Đài phát thanh đã đưa công tác tuyên truyền lên một bước, phạm vi tuyên truyền được mở rộng, thông tin phổ cập nhanh đến mọi vùng miền, góp phần cổ vũ phong trào cách mạng của cả nước.

Trong điều kiện chiến tranh ác liệt, hoạt động của báo chí, đài phát thanh, thông tấn xã được tăng cường. Mỗi đơn vị đều có phương án đảm bảo hoạt động trong thời chiến, kể cả trong những lúc khó khăn nhất. Mạng lưới các phân xã của *Việt Nam Thông tấn xã* và phóng viên thường trú của các báo trung ương ở các địa phương, nhất là các tuyến lửa được hình thành, bảo đảm hoạt động thông tin đại chúng, luôn đứng ở mũi nhọn sản xuất và chiến đấu. Các đoàn thể quần chúng cũng ra báo làm công cụ tuyên truyền, vận động hội viên.

Do đế quốc Mỹ tiến hành đánh phá miền Bắc dữ dội, nên báo địa phương gặp rất nhiều khó khăn. toà soạn báo của nhiều tỉnh liên tục phải di chuyển để đảm bảo an toàn, nhiều tỉnh chủ yếu phát hành bản tin phục vụ cho nhiệm vụ tuyên truyền. 21/25 tỉnh miền Bắc ra được báo, một số tỉnh do sáp nhập nên các tờ báo cũng thống nhất làm một, do đó số lượng tờ

báo bị thu hẹp. Bản tin của một số địa phương ra không đều kỳ, số lượng chưa nhiều. Dần dần, các địa phương phát triển bản tin thành báo chính thức của đảng bộ.

Báo chí miền Bắc góp phần vạch rõ âm mưu kẻ thù, xây dựng và củng cố quyết tâm thắng Mỹ.

Phản ánh hiện thực vừa chiến đấu vừa sản xuất của quân và dân miền Bắc, báo chí miền Bắc tập trung tuyên truyền, cổ động cho việc thực hiện nhiệm vụ xây dựng kinh tế, hậu phương vững mạnh, phản ánh, cổ vũ những nhân tố điển hình trong phong trào thi đua yêu nước.

Các tờ báo, đài phát thanh trung ương, thông tấn xã phối hợp, làm công tác phát động, thông tin về nhiều phong trào rộng lớn. Những cuộc vận động trong cuộc chiến đấu toàn dân, toàn diện với khí thế anh hùng trong toàn xã hội trở thành hiện tượng hiếm có trong lịch sử. Nhiều tấm gương anh hùng, nhiều phong trào cách mạng của nhân dân được báo phát hiện, cổ vũ, trở thành phong trào rộng lớn trong cả nước, có tác dụng cổ vũ, động viên to lớn nhân dân cả nước hy sinh, phấn đấu vì sự nghiệp thống nhất đất nước.

Không khí hào hùng trong các phong trào thi đua lao động sản xuất: phong trào *Ba sẵn sàng* của thanh niên, *Ba đảm đang* của phụ nữ, *Ba nhất* trong các lực lượng vũ trang... đều được đăng tải trên các báo với những dòng bình luận, những bài xã luận cháy bỏng lòng nhiệt tình cách mạng.

Báo chí cũng tập trung cho việc giới thiệu, khuyến khích những gương lao động giỏi, gương người tốt việc tốt, thẳng thắn phê bình những thói xấu như lười biếng, tham ô, lãng phí,

quan liêu. Chính sự cô vũ, khích lệ của báo chí đã tạo nên làn sóng thi đua sôi nổi, rộng khắp trong công cuộc lao động xây dựng CNXH, thúc đẩy các phong trào thi đua ngày càng mở rộng.

Các báo ra hàng ngày phản ánh kịp thời và sinh động cuộc chiến đấu của quân và dân miền Bắc. Khẩu hiệu “Tất cả cho tiền tuyến, tất cả để đánh thắng giặc Mỹ xâm lược” trở thành quyết tâm, hành động của mỗi người dân, mỗi gia đình, mỗi địa phương trên miền Bắc. Cả miền Bắc ra quân với tinh thần “Thóc không thiếu một cân, quân không thiếu một người”, ngày đêm dồn sức tăng viện cho miền Nam đánh Mỹ.

Với sự chủ động, linh hoạt của các tòa soạn, đội ngũ phóng viên các báo lớn, không khí chiến đấu, sản xuất sôi động trên cả hai miền Nam - Bắc được các báo phản ánh khá phong phú và hấp dẫn.

Trong khoảng thời gian từ đầu năm 1967 đến đầu năm 1968, đế quốc Mỹ đẩy cuộc chiến tranh phá hoại lần thứ nhất lên đến đỉnh cao, các báo đều đăng bài xã luận lớn quán triệt sâu sắc ý chí sắt đá của toàn Đảng và cổ vũ mạnh mẽ toàn dân, toàn quân cả hai miền Nam - Bắc quyết tâm đánh thắng giặc Mỹ. Nhân các sự kiện nổi bật ở miền Bắc như bắn rơi chiếc máy bay thứ 1.500 và 1.600, năm 1966 các báo lớn đều ra số đặc biệt chào mừng sự kiện này, với nhiều bài, ảnh, bản đồ, số liệu thống kê cụ thể số lượng máy bay bị bắn rơi ở từng tỉnh. Đây là dịp tuyên truyền sâu rộng và đậm nét về thắng lợi của quân và dân miền Bắc, cổ vũ quân dân miền Nam đấu tranh.

Để kịp thời phản ánh và đưa tin về cuộc sống chiến đấu của quân và dân miền Bắc

trong cuộc chiến tranh phá hoại của đế quốc Mỹ, các phóng viên đã tòà đi các địa phương, đến từng đơn vị bộ đội phòng không, không quân, dân quân tự vệ, đến cả bệnh viện – nơi các chiến sĩ đang điều trị vết thương để gặp gỡ, trao đổi, nắm tình hình để viết bài tuyên truyền. Báo *Quân đội nhân dân*, ngày 2-6-1966, đưa tin và bài phản ánh khá cụ thể, chi tiết về Đại hội thanh niên quyết thắng của các lực lượng vũ trang miền Bắc.

Thực hiện nhiệm vụ gắn công cuộc xây dựng CNXH ở miền Bắc và cuộc đấu tranh ở tiền tuyến lớn của đồng bào miền Nam, báo chí miền Bắc phản ánh cuộc đấu tranh anh dũng của quân dân miền Nam, có tác dụng quan trọng cổ vũ phong trào đấu tranh trên cả nước.

Việc tuyên truyền vào Nam (chủ yếu qua Đài phát thanh) là vạch rõ âm mưu và hành động tội ác của địch; tuyên truyền tình hình miền Bắc để động viên và cổ vũ miền Nam, tăng cường chiến đấu, phản ánh khí thế cách mạng, hăng say lao động, tích cực ủng hộ miền Nam; nêu cao những thắng lợi về mọi mặt của miền Nam; tăng cường tuyên truyền phong trào cách mạng của nhân dân thế giới nhất là phong trào ủng hộ cách mạng miền Nam.

Bám sát tình hình, kịp thời phản ánh những bước phát triển của cách mạng miền Nam, ngoài tin chiến sự hàng ngày, những bài tường thuật các trận đánh lớn, những thống kê thất bại của địch, những thú nhận của đối phương..., các báo còn nhiều bài bình luận sắc sảo, những bài xã luận với những đánh giá, nhận định, những chỉ đạo sát thực.

Báo chí ở miền Bắc phản ánh phong trào phản đối chiến tranh xâm lược của đế quốc

Mỹ ở các nước, tăng cường mạnh mẽ công tác tuyên truyền đối ngoại, tranh thủ sự đồng tình và ủng hộ của nhân dân thế giới, chỉ rõ cuộc đấu tranh chính nghĩa của nhân dân Việt Nam với mục tiêu giải phóng miền Nam, bảo vệ miền Bắc, thống nhất đất nước.

Các báo duy trì đều đặn tin tức thế giới, bình luận quốc tế, tìm hiểu các nước anh em, hoạt động của các phe phái, lực lượng trên trường quốc tế. Nổi bật là phong trào các nước ủng hộ cuộc kháng chiến của nhân dân ta, kể cả nhân dân Mỹ, phản ánh những “Tuần Việt Nam”, “Tuần phản đối chiến tranh xâm lược Việt Nam” được tổ chức ở các nước.

Báo Nhân dân có chuyên mục *Nhân dân thế giới đồng tình, giúp đỡ và cổ vũ chúng ta* đăng tải những bài phản ánh sự ủng hộ của các loại tiến bộ và các nước anh em đối với cuộc kháng chiến của nhân dân Việt Nam.

Báo chí miền Bắc trong những năm 1965-1968 góp phần đắc lực vào thực hiện nhiệm vụ công tác tư tưởng, bồi dưỡng ý chí quyết chiến, quyết thắng giặc Mỹ xâm lược, ý chí vì độc lập, tự do và CNXH, kiên quyết chiến đấu đến thắng lợi hoàn toàn của quân dân ta. Đồng thời, hoạt động thông tin của báo chí còn có tác dụng cổ vũ, nâng cao lòng tin tưởng của nhân dân vào đường lối, chính sách và sự lãnh đạo của Đảng, nâng cao tinh thần tự hào dân tộc, tư tưởng tự lực cánh sinh, giữ vững đường lối cách mạng độc lập của Đảng, phê phán những biểu hiện của tư tưởng hữu khuynh, khắc phục chủ nghĩa quan liêu, đầy mạnh cao trào chống Mỹ, cứu nước.

Tuy nhiên, công tác tuyên truyền giáo dục trong thời gian đầu làm chưa thật sâu sắc và

chưa tạo ra được một nhận thức toàn diện và cơ bản. Trong việc vạch trần âm mưu của địch, còn có những thiếu sót như chưa làm nổi bật bản chất, sự ngoan cố của đế quốc Mỹ, chưa làm rõ tính chất khản trương lâu dài và ngày càng ác liệt của cuộc đấu tranh chống Mỹ, thế bị động và chỗ yếu của địch, thế tiến công và chỗ mạnh của ta,...

Dưới sự chỉ đạo kịp thời, chặt chẽ của Đảng, báo chí đã chinh đốn, uốn nắn, bảo đảm kịp thời thực hiện nhiệm vụ chính trị của công tác tư tưởng. Với những phương tiện và hình thức biểu hiện đa dạng, chủ đề trung tâm của báo chí trong suốt giai đoạn cách mạng này là ý chí chống Mỹ, cứu nước, tinh thần tiến công cách mạng, quyết chiến quyết thắng.

Báo chí những năm 1965 - 1968 đã bám sát những yêu cầu nhiệm vụ của cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước, đảm bảo nguyên tắc tính Đảng, tính khoa học và thời sự. Bám sát chủ trương, đường lối của Đảng trên tất cả các mặt chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội, các tờ báo không ngừng đổi mới về nội dung và hình thức thể hiện, phản ánh sinh động và kịp thời cuộc chiến đấu anh hùng, phong trào thi đua sản xuất mạnh mẽ của quân và dân ta, có tác dụng cổ vũ, động viên quân và dân 2 miền Nam - Bắc góp phần tích cực vào thắng lợi của cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước.

-
1. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 1996, T.11, tr.444
  2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, CTQG, H, 2003, T. 26, tr.128
  3. Tổng cục thống kê: *Số liệu thống kê tình hình phát triển kinh tế và văn hóa miền Bắc năm 1968* (số liệu sơ bộ), H, 1969, tài liệu Viện Lịch sử Đảng, H3/101/23.3, tr.93
  4. *55 năm Hội nhà báo Việt Nam*, H, 2005, tr.94.